

УДК 657.429

**К.В. Романчук, д.е.н., проф.
К.В. Шиманська, к.е.н., доц.**

Житомирський державний технологічний університет

НАПРЯМИ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВ У СФЕРІ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ

Описано систему нормативно-правового регулювання господарських операцій з відходами підприємств, термінологічні проблеми регулювання сфери поводження з відходами, охарактеризовано склад господарських операцій у сфері поводження з відходами для цілей подальшої розробки обліково-інформаційного забезпечення управління відходами підприємства.

Ключові слова: *відходи, сфера поводження з відходами, регулювання сфери поводження з відходами, операції у сфері поводження з відходами.*

Постановка проблеми. Проблема відходів є актуальною як для нашої держави протягом всього часу її незалежності, так і для багатьох розвинутих країн світу. Розвитку сучасної української ринкової економіки характерне постійне зростання споживання, що стимулює і зростання обсягів відходів, що утворюється в процесі виробництва продукції, її обігу та споживання. Передусім збільшуються обсяги промислових відходів, побутових, а останнім часом особливої гостроти набуває проблема відходів електронного та електричного обладнання, автотранспортних пристосувань та інших предметів, що, як правило, містять небезпечні речовини та важкі метали.

Як зауважують П.О. Масляк, Я.Б. Олійник, А.В. Степаненко, «проблема відходів у багатьох країнах світу стала особливо актуальною, оскільки вони не тільки займають родючі землі, але й зумовлюють забруднення навколишнього середовища» [16, С. 67]. Такі небезпечні відходи, що мають фізичні, хімічні, біологічні чи інші небезпечні властивості, створюють значну небезпеку для навколишнього природного середовища і здоров'я людини, обумовлюють негативні антропологічні явища, потребують

© К.В. Романчук, К.В. Шиманська, 2013 ІМІ.

«За даними Європейської економічної комісії ООН, – пише В.Міщенко, – в період з 1996 по 2007 рр. загальний обсяг відходів у

країнах ЄС та Європейської асоціації вільної торгівлі зростає на 2 % щороку. Останнє особливо стосується твердих побутових (муніципальних) відходів – їх утворення у світі перевищило, починаючи з 2007 р., 2 млрд т, а темпи щорічного зростання досягають 7 %» [20].

Професори В.П. Миронюк та В.Ю. Циплаков вказують на те, що «на сьогодні в умовах високої концентрації населення на невеликих територіях швидкість утворення твердих муніципальних відходів більше швидкості їх природної переробки оточуючим навколишнім середовищем» [19]. І в Україні тому посилюється проблема захоронення відходів, хоча, за словами П.М. Чепіги, «в Європі заплановано до 2020 р. повністю відмовитися від полігонного захоронення відходів» [27].

За даними Державної служби статистики України, «протягом 2012 р. в Україні утворилося 450,7 млн. т відходів, що на 0,7 % більше, порівняно з 2011 р., у т. ч. від економічної діяльності підприємств та організацій, які отримали дозволи на утворення відходів, – 442,7 млн. т (на 0,1 % більше), у домогосподарствах – 8,0 млн. т (на 53,9 % більше). Із загального обсягу утворених відходів 449,3 млн. т становили відходи IV класу небезпеки, 1,0 млн. т – III класу небезпеки, 357,3 тис. т – II класу небезпеки, 3,2 тис. т – I класу небезпеки» [25].

У контексті значного впливу діяльності підприємств на навколишнє середовище, зокрема шляхом утворення та використання відходів виробництва та споживання в господарському процесі, необхідним є налагодження системи контролю операцій у сфері поводження з відходами, що вимагає створення системи бухгалтерського обліку утворення та руху відходів. З огляду на виключне екологічне значення окреслених питань, а також посилене державне регулювання відповідних видів господарської діяльності підприємств, в процесі подальшого дослідження слід зосередити увагу на питанні нормативно-правового регулювання операцій у сфері поводження з відходами.

Аналіз результатів останніх досліджень та публікацій. До питань обліково-інформаційного забезпечення екологічної діяльності підприємства та бухгалтерського обліку операцій у сфері поводження з відходами звертаються багато вчених та дослідників, зокрема Ф.Ф. Бутинець [1], І.В. Замула [2], В.А. Межерин [17], Л.Г. Мельник [18], М.С. Оборотов [21], В.З. Папірко, Н.Є. Потапенко [24], Ф.Т. Хот [26] та ін.

Мета дослідження. Метою дослідження є вивчення системи нормативного регулювання господарських операцій з відходами підприємств, окреслення напрямів облікового відображення господарських операцій підприємства у сфері поводження з відходами для формування належної системи обліково-інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень.

Викладення основного матеріалу. Виробнича діяльність підприємства вимагає від нього підготовки до споживання ряду економічних ресурсів, а також забезпечення їх трансформації у процесі технологічної обробки в новостворений заданий продукт. Майже всі підприємства в ході своєї виробничої діяльності стикаються з виникненням відходів, що, не дивлячись на мінімальні можливості їх подальшого використання, по-перше, є активами підприємства, що можуть принести економічну вигоду, а по-друге, можуть, якщо не будуть максимально використані суб'єктами господарювання, нанести відчутну екологічну шкоду. Тому сфера діяльності підприємств, пов'язана з утворенням, використанням або утилізацією відходів, є об'єктом суворого нормативно-правового регулювання з боку держави, що пояснюється виключним економічним значенням відповідних господарських операцій підприємства.

Основи регулювання умов поводження з відходами виробництва та споживання, а також залучення їх у господарський оборот закріплені у прийнятому в 1998 р. Верховною Радою України Законі України «Про відходи» [6], який зазнав суттєвих змін та був викладений у новій редакції у січні 2010 р., що пов'язано переважно з розвитком міжнародного законодавства у даній сфері, а також з прийняттям ряду вітчизняних нормативно-правових актів, що регулюють напрями охорони навколишнього середовища та забезпечення санітарно-епідеміологічної безпеки в Україні.

Даним законом визначаються понятійний апарат, встановлюються основні принципи і напрями державної політики у сфері поводження з відходами, порядок законодавчого регулювання прав власності на відходи, окреслюється коло суб'єктів у сфері поводження з відходами, їх права та обов'язки, а також описується механізм функціонування та компетенція органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері поводження з відходами та інші питання. Окремим розділом визначено порушення у сфері поводження з відходами та відповідальність за них.

Законодавство про відходи складається із таких нормативно-правових документів: Кодекс України про надра [14]; Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» [11]; Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» [8]; Закон України «Про відходи» [6]; Закон України «Про поводження з радіоактивними відходами» [12]; Закон України «Про металобрухт» [10]; Закон України «Про житлово-комунальні послуги» [7]; Закон України «Про хімічні джерела струму» [13]; Закон України «Про ветеринарну медицину» [4]; Закон України «Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції» [5]; Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» [9]; Порядок розробки, затвердження та перегляду лімітів на утворення та розміщення відходів [23]; Ліцензійні умови провадження господарської діяльності зі збирання, заготівлі окремих видів відходів як вторинної сировини [15]; Порядок контролю за додержанням Ліцензійних умов провадження господарської діяльності зі здійснення операцій у сфері поводження з небезпечними відходами та збирання, заготівлі окремих видів відходів як вторинної сировини [22].

Така система нормативно-правового регулювання забезпечує комплексність врегулювання питань поводження з відходами, проте вимагає критичної оцінки на предмет можливості застосування підприємствами України в контексті побудови системи бухгалтерського обліку і контролю господарських операцій підприємства з відходами. Окрім вказаних нормативно-правових документів, дане питання регулюється також Класифікатором відходів, затвердженим наказом Держстандарту України від 29.02.1996 р. № 89 [3], в якому відходи класифіковані з урахуванням їх форми, а також галузі діяльності підприємства.

Тепер розглянемо ряд основних понять, застосовуваних у тексті нормативно-правових документів, що регулюють сферу поводження з відходами. Відповідно до Закону України «Про відходи» [6], «відходи – будь-які речовини, матеріали і предмети, що утворилися у процесі виробництва чи споживання, а також товари (продукція), що повністю або частково втратили свої споживчі властивості й не мають подальшого використання за місцем їх утворення чи виявлення і від яких їх власник позбувається, має намір або повинен позбутися шляхом утилізації чи видалення». Виходячи з даного визначення,

можна говорити про неодмінне виникнення відходів у ході процесів виробництва та споживання на підприємстві, яке у вказаному вище законі назване виробником відходів.

Класифікатор відходів, у свою чергу, містить таке визначення відходів – «будь-які речовини та предмети, утворювані у процесі виробництва та життєдіяльності людини, внаслідок техногенних чи природних катастроф, що не мають свого подальшого призначення за місцем утворення і підлягають видаленню чи переробці з метою забезпечення захисту навколишнього середовища і здоров'я людей або з метою повторного їх залучення у господарську діяльність як матеріально-сировинних і енергетичних ресурсів, а також послуги, пов'язані з відходами» [3]. Таке визначення є дещо ширшим від того, яке дає Закон України «Про відходи» [6], що призводить до розуміння відходів у предметній площині скоріше діяльності місцевих органів влади щодо містоупорядкування та забезпечення утилізації відходів на рівні міста та регіону.

Таким чином, при регулюванні сфери поводження з відходами, законодавство оперує різними поняттями, що в цілому відповідають змісту об'єкта регулювання, проте іноді перетинаються за своїм змістовними навантаженням (а саме поняття «відходи» у розумінні Закону України «Про відходи» та Класифікатора відходів). Така ситуація породжує термінологічну неузгодженість, що навряд чи сприяє однозначному трактуванню положень чинного законодавства та адекватному їх застосуванню на практиці.

У Законі України «Про відходи» від 05.03.1998 р. № 187/98-ВР [6] було введено в обіг нове для вітчизняного законодавства поняття «джерело утворення побутових відходів», під яким у вказаному нормативному документі розуміють житловий будинок, підприємство, установу, організацію або земельну ділянку, на території яких утворюються побутові відходи.

Так, згідно з абз. 2 ст. 351 Закону України «Про відходи» [6], власники або орендарі перерахованих вище джерел зобов'язані укладати договори з юридичними особами, які здійснюють вивіз побутових відходів, та забезпечити роздільне збирання твердих побутових відходів.

Разом з тим, відповідно до ч. 2 ст. 17 того ж закону, обов'язок роздільного збирання відходів покладено і на самих суб'єктів господарювання, які виконуватимуть послуги з їх вивезення.

Крок у бік удосконалення системи нормативно-правового регулювання операцій у сфері поводження з відходами на локальному рівні було зроблено затвердженням Типового договору про надання послуг з вивезення побутових відходів (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 10.12.2008 р. № 1070), який передбачав обов'язок одержувача послуги забезпечити роздільне збирання побутових відходів. Однак, як свідчить практика господарської діяльності та існуючі побутові проблеми населення нашої держави, така вимога не виконується.

Чинне законодавство виділяє таке поняття, як «поводження з відходами», визначаючи його як «дії, спрямовані на запобігання утворенню відходів, їх збирання, перевезення, сортування, зберігання, оброблення, перероблення, утилізацію, видалення, знешкодження і захоронення, включаючи контроль за цими операціями та нагляд за місцями видалення».

Іншими словами, вказана категорія охоплює цілу сукупність дій, а саме господарські операції у сфері поводження з відходами – збирання, перевезення, зберігання, сортування, оброблення (перероблення), утилізація, видалення, знешкодження і захоронення відходів (табл. 1).

Таблиця 1

*Склад господарських операцій підприємства,
що складають процес поводження з відходами*

№ з/п	Дія (виділено на основі ст. 2 Закону України «Про відходи» [6])	Господарські операції підприємства
1	2	3

1	збирання відходів (діяльність, пов'язана з вилученням, накопиченням і розміщенням відходів у спеціально відведених місцях чи об'єктах, включаючи сортування відходів з метою подальшої утилізації чи видалення)	1) збирання відходів за стадіями обробки сировини (в результаті споживання); 2) організація (придбання, оренда, підготовка) місць для накопичення і розміщення відходів; 3) встановлення матеріальної відповідальності за зібрані та складовані відходи
---	---	---

Продовження табл. 1

1	2	3
2	перевезення відходів (транспортування відходів від місць їх утворення або зберігання до місць чи об'єктів оброблення, утилізації чи видалення)	1) придбання або оренда, дообладнання спеціалізованого автотранспорту для транспортування відходів; 2) забезпечення інструментом, спецодягом, спецвзуттям та засобами індивідуального захисту, відповідальних за транспортування відходів; 3) організація навантажувально-розвантажувальних робіт
3	сортування відходів (механічний розподіл відходів за їх фізико-хімічними властивостями, технічними складовими, енергетичною цінністю, товарними показниками тощо з метою підготовки відходів до їх утилізації чи видалення)	1) забезпечення інструментом, спецодягом, спецвзуттям та засобами індивідуального захисту працівників, відповідальних за сортування відходів; 2) організація робіт із сортування відходів
4	зберігання відходів (тимчасове розміщення відходів у спеціально відведених місцях чи об'єктах (до їх утилізації чи видалення))	1) організація (придбання, оренда, підготовка) місць для зберігання відходів; 2) встановлення матеріальної відповідальності за зібрані та складовані відходи
5	оброблення (перероблення) відходів (здійснення будь-яких технологічних	1) придбання або оренда, дообладнання спеціалізованого обладнання для оброблення

	операцій, пов'язаних із зміною фізичних, хімічних чи біологічних властивостей відходів, з метою підготовки їх до екологічно безпечного зберігання, перевезення, утилізації чи видалення)	(перероблення) відходів; 2) забезпечення інструментом, спецодягом, спецвзуттям та засобами індивідуального захисту відповідальних за оброблення (перероблення) відходів; 3) організація робіт з оброблення (перероблення) відходів
--	--	--

Продовження табл. 1

1	2	3
6	утилізація відходів (використання відходів як вторинних матеріальних чи енергетичних ресурсів)	1) придбання або оренда, дообладнання спеціалізованого обладнання для утилізації відходів; 2) забезпечення інструментом, спецодягом, спецвзуттям та засобами індивідуального захисту працівників, відповідальних за утилізацію відходів; 3) організація робіт з утилізації відходів (найм спеціалізованого підприємства); 4) збирання вторинної сировини; 5) сортування та розміщення вторинної сировини; 6) встановлення матеріальної відповідальності за зібрану та складовану вторинну сировину
7	видалення відходів (здійснення операцій з відходами, що не призводять до їх утилізації)	1) забезпечення інструментом, спецодягом, спецвзуттям та засобами індивідуального захисту працівників, відповідальних за видалення відходів; 2) організація робіт з видалення відходів (найм спеціалізованого підприємства)
8	знешкодження відходів (зменшення чи усунення небезпечності відходів шляхом механічного, фізико-хімічного чи біологічного оброблення)	1) придбання або оренда, дообладнання спеціалізованого обладнання для знешкодження відходів; 2) забезпечення інструментом, спецодягом, спецвзуттям та засобами індивідуального захисту працівників, відповідальних за знешкодження відходів; 3) організація робіт зі знешкодження відходів

Закінчення табл. 1

1	2	3
9	захоронення відходів	1) організація робіт із захоронення

(остаточне розміщення відходів при їх видаленні у спеціально відведених місцях чи на об'єктах таким чином, щоб довгостроковий шкідливий вплив відходів на навколишнє природне середовище та здоров'я людини не перевищував установлених нормативів)	відходів (найм спеціалізованого підприємства); 2) оренда або придбання, плата за місце захоронення відходів
---	---

У даному контексті необхідно згадати про поняття «послуги з вивезення побутових відходів». З його трактування у чинних нормативно-правових документів змістовно виключено процес оброблення (перероблення) та захоронення побутових відходів, яким, у свою чергу, надані окремі визначення. Так, у визначенні поняття «послуги з захоронення побутових відходів» міститься умова, що передбачає захоронення відходів лише після їх попереднього перероблення (оброблення). Однак пряма заборона щодо захоронення не перероблених відходів набуде чинності лише з 01 січня 2018 р., що вказано у п. «і» ч. 1 ст. 32 Закону України «Про відходи» [6].

Таким чином, усі господарські операції у сфері поводження з відходами можна в цілому систематизувати за двома способами їх здійснення: ті операції, які виконуються підприємством самостійно (як правило, це операції, пов'язані з поводженням з відходами, що не становлять загрозу навколишньому середовищу, життю та здоров'ю людей); ті операції, які виконуються із залученням спеціалізованих підприємств. Аутсорсинг робіт, пов'язаних з поводженням з відходами, забезпечує підприємству не тільки безпеку господарських операцій, оскільки такі роботи виконуватимуться спеціалізованими підприємствами, але й дозволяють більш раціонально використати матеріальні та трудові ресурси підприємства без вилучення їх з господарського обороту. Такі господарські операції регулюються, окрім законодавства України «Про поводження з відходами», а й Цивільним кодексом в частині договірних відносин підприємства щодо придбання послуг.

Ст. 16 та 17 Закону України «Про відходи» [6] встановлено права та обов'язки суб'єктів господарської діяльності у сфері поводження з

відходами. Відповідно до виділених у чинному законодавстві прав та обов'язків суб'єктів у сфері поводження з відходами, сформульовано напрями обліково-інформаційного забезпечення реалізації прав та обов'язків суб'єктів господарської діяльності у сфері поводження з відходами:

1) первинний поточний облік кількості, типу і складу відходів, що утворюються, збираються, перевозяться, зберігаються, обробляються, утилізуються, знешкоджуються та видаляються;

2) аналітичний облік відходів за їх видами, рівнем безпечності та за можливістю їх утилізації та подальшого використання;

3) облік наявності та руху використаних пакувальних матеріалів і тари;

4) облік використання та оплати послуг спеціалізованих підприємств за збирання, належне зберігання та недопущення знищення і псування відходів, їх утилізації;

5) сплата екологічного податку, що справляється за розміщення відходів;

6) облік витрат на будівництво об'єктів поводження з відходами;

7) облік витрат на розробку і впровадження ресурсозберігаючих та інноваційних технологій, науково-технічні та технологічні заходи для максимальної утилізації відходів, реалізації чи передачі їх іншим особам;

8) облік витрат на організацію місць чи об'єктів розміщення власних відходів;

9) подання статистичної звітності у встановленому порядку за операціями у сфері поводження з відходами;

10) формування інформаційних довідок користувачам про відходи та пов'язану з ними діяльність;

11) обліково-інформаційне забезпечення розробки та виконання планів організації роботи у сфері поводження з відходами;

12) облік відшкодувань, сплачених в результаті заподіяної шкоди навколишньому природному середовищу, здоров'ю та майну громадян та підприємствам внаслідок порушення встановлених правил поводження з відходами відповідно до законодавства України;

13) облік витрат на професійну підготовку, підвищення кваліфікації та проведення атестації фахівців у сфері поводження з відходами;

14) облік ліцензії на здійснення операцій у сфері поводження з небезпечними відходами і/або на право провадження діяльності, пов'язаної із збиранням і заготівлею окремих видів відходів як вторинної сировини, і/або дозвіл на транскордонне перевезення небезпечних відходів;

15) облік витрат на отримання дозволу на будівництво або реконструкцію такого об'єкта відповідно до законодавства про містобудування, дозволу на експлуатацію об'єкта поводження з небезпечними відходами;

16) облік інших заходів запобігання забрудненню навколишнього природного середовища відходами.

Вказані у таблиці напрями облікового забезпечення операцій у сфері поводження з відходами вказують на їх різноманітність, що вимагає формування комплексного обліково-інформаційного забезпечення відповідної господарської діяльності підприємства, що сприятиме не тільки збереженню майна підприємства (в частині збереження такого його елемента, як поворотні відходи), але й дозволяє в цілому оцінити предметну область проведення економічного аналізу заходів підприємства у сфері поводження з відходами, оцінити економічну ефективність таких заходів, здійснювати пошук резервів зниження матеріальних витрат на всіх стадіях виробничого циклу, мінімізувати витрати на здійснення обов'язкових заходів у сфері поводження з відходами. Крім того, такі окреслені напрями дають можливість підприємству більш результативно реалізовувати свої права та виконувати відповідні обов'язки, передусім на основі використання повної та достовірної інформації про рух відходів та витрат, пов'язаних з поводженням з ними, що формується в системі бухгалтерського обліку.

В цілому, виокремлення комплексу операцій у сфері поводження з відходами, а також напрями обліково-інформаційного забезпечення дозволяють адекватно зреагувати на запити користувачів та надати інформацію системі управління в контексті прийняття управлінських рішень щодо можливості та доцільності утилізації та повторного використання відходів, а також виконання обов'язків суб'єкта господарювання у сфері поводження з відходами, зокрема, встановлювати альтернативні варіанти їх виконання (з урахуванням потреб управління витратами підприємства).

Висновки та перспективи подальших досліджень. За результатами проведених досліджень щодо нормативно-правового регулювання операцій у сфері поводження з відходами сформульовано такі висновки.

1. Проведений аналіз показує, що при регулюванні сфери поводження з відходами законодавство оперує різними поняттями, що в цілому відповідають змісту об'єкта регулювання, проте іноді перетинаються за своїм змістовним навантаженням (наприклад, поняття «відходи» у розумінні Закону України «Про відходи» та Класифікатора відходів). Крім того, з розвитком нормативно-правової бази регулювання сфери поводження з відходами, змінюється розуміння окремих понять, що вказують на обсяги окремих операцій у даній сфері, а отже впливає і на обсяг взаємних прав та обов'язків сторін щодо утворення, збирання, перероблення та захоронення відходів. Така ситуація породжує термінологічну неузгодженість, що навряд чи сприяє однозначному трактуванню положень чинного законодавства та адекватному їх застосуванню на практиці.

2. Виокремлення комплексу операцій у сфері поводження з відходами, а також напрями обліково-інформаційного забезпечення дозволяють адекватно зреагувати на запити користувачів та надати інформацію системі управління в контексті прийняття управлінських рішень щодо можливості та доцільності утилізації та повторного використання відходів, а також виконання обов'язків суб'єкта господарювання у сфері поводження з відходами, зокрема встановлювати альтернативні варіанти їх виконання (з урахуванням потреб управління витратами підприємства).

3. Для цілей формування достовірної облікової інформації про операції підприємства у сфері поводження з відходами, слід забезпечити:

1) первинний поточний облік кількості, типу і складу відходів, що утворюються, збираються, перевозяться, зберігаються, обробляються, утилізуються, знешкоджуються та видаляються, що сприяє контролю за збереженням майна власника у вигляді поворотних відходів;

2) ведення аналітичного обліку відходів за їх видами, рівнем безпечності та за можливістю їх утилізації та подальшого використання, що дає можливість контролювати рух небезпечних відходів та забезпечувати належне їх зберігання та утилізацію в подальшому;

3) облікове відображення використання та оплати послуг спеціалізованих підприємств за збирання, належне зберігання та недопущення знищення і псування відходів, їх утилізації, що дозволяє встановити величину витрат, пов'язаних з поводженням із відходами;

4) облік додаткових витрат у сфері поводження з відходами, зокрема витрат на будівництво об'єктів відповідної інфраструктури, на розробку і впровадження ресурсозберігаючих та інноваційних технологій.

Перспективами подальшого наукового пошуку є вирішення проблем бухгалтерського обліку, аналізу і контролю господарських операцій підприємства у сфері поводження з відходами, що відповідає концепції соціальної та екологічної відповідальності бізнесу та позитивно впливає на імідж підприємства як суб'єкта господарювання, що відповідає сучасним вимогам суспільства.

Список використаної літератури:

1. *Бутинець Ф.Ф.* Альфа і омега бухгалтерського обліку або моя болісна несповідь / *Ф.Ф. Бутинець*. – Житомир : ПП «РУТА», 2007. – 328 с.
2. *Давидюк Т.В.* Екологічний, інтелектуальний та людський капітал в теорії бухгалтерського обліку : монографія / *Т.В. Давидюк, І.В. Замула, С.Ф. Легенчук* ; під заг. ред. *Ф.Ф. Бутинця*. – Житомир : ЖДТУ, 2009. – 480 с.
3. Державний класифікатор відходів, затверджений наказом Держстандарту України від 29 лютого 1996 р. № 89 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN7371.html.
4. Закон України «Про ветеринарну медицину» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2498-12>.
5. Закон України «Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/annot/1393-14>.
6. Закон України «Про відходи» від 05.03.1998 р. № 187/98-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/187/98-вр/>.

7. Закон України «Про житлово-комунальні послуги» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1875-15>.
8. Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4004-12>.
9. Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1775-14>.
10. Закон України «Про металобрухт» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/619-14>.
11. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
12. Закон України «Про поводження з радіоактивними відходами» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/255/95%D0%B2%D1%80>.
13. Закон України «Про хімічні джерела струму» [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3503-15>.
14. Кодекс України про надра, затверджений Законом України від 27.07.1994 № 132/94-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/132/94%D0%B2%D1%80>.
15. Ліцензійні умови провадження господарської діяльності зі збирання, заготівлі окремих видів відходів як вторинної сировини, затверджені Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 04.11.2011 р. № 431 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1544-11>.
16. *Масляк П.О.* Словник-довідник учня з економічної і соціальної географії світу / *П.О. Масляк, Я.Б. Олійник, А.В. Степаненко.* – К. : Лібра, 1996. – 328 с.
17. *Межерин В.А.* Специфика экологического мониторинга / *В.А. Межерин* // Экология. – 1999. – № 2. – С. 83–88.
18. *Мельник Л.Г.* Екологічна економіка : підручник / *Л.Г. Мельник.* – 2-ге вид., випр. і доп. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2003. – 348 с.

19. *Миронюк В.П.* Модель формирования системы двухэтапного транспортирования твердых муниципальных отходов / *В.П. Миронюк, В.Ю. Цыплаков* // Управление большими системами. – 2011. – Вып. 37. – С. 208–231.
20. *Мищенко В.* Мир отходов и Украина в нем / *В.Мищенко* // Зеркало недели – 27 июля 2012 г. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://gazeta.ua/ECONOMICS/mir_othodov_i_ukraina_v_nem.html
21. *Оборотов М.С.* Совершенствование экологического учета в Республике Беларусь / *М.С. Оборотов* // Экономика глазами молодых: материалы I-го международного экономического форума молодых ученых (Вилейка, 12–14 сентября 2008 г.) / редкол.: *Г.А. Короленок* (отв. ред.). – Минск : ООО «ТМ Агрографикс», 2008. – 224 с.
22. Порядок контролю за додержанням Ліцензійних умов провадження господарської діяльності зі здійснення операцій у сфері поводження з небезпечними відходами та збирання, заготівлі окремих видів відходів як вторинної сировини від 22.03.05 р. № 21/104 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mdoffice.com.ua/pls/MDOOffice/aMDODoc.FindHelpAdv?p_file=79_301.
23. Порядок розробки, затвердження та перегляду лімітів на утворення та розміщення відходів, затверджений Постановою КМУ № 1218 від 03.08.98 р.
24. *Потапенко Н.С.* Екологічні витрати та доходи макроекономічних суб'єктів / *Н.С. Потапенко* // Економіка природокористування і охорона довкілля / Щорічник наук. праць НАН.
25. Утворення та поводження з відходами у 2012 р. Експрес-випуск [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2013/05_13/153.zip.
26. *Хот Ф.Т.* О некоторых вопросах отражения отходов производства в бухгалтерском учете / *Ф.Т. Хот* // Вестник Адыгейского государственного университета / Серия 5: Экономика. – 2011. – № 2. – С. 130–137.

27. *Ченига П.Н.* Совершенствование управления системой обращения с твердыми отходами в Российской Федерации / *П.Н. Ченига* // ПСЭ. – 2010. – С. 306–309.

РОМАНЧУК Катерина Василівна – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри обліку і аудиту Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

- проблеми бухгалтерського обліку, аналізу і контролю операцій за господарськими договорами;
- проблеми оподаткування господарської діяльності підприємств.

ШИМАНСЬКА Катерина Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і аудиту Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

- проблеми бухгалтерського обліку, аналізу і контролю операцій у сфері поводження з відходами;
- проблеми оподаткування господарської діяльності підприємств.

Стаття надійшла до редакції 08.12.2013